

La construcció del campanar dels Hostalets d'en Bas

Xavier Pallàs i Núria Gascons



Santa Maria dels Hostalets d'en Bas amb el campanar de torre construït l'any 1954 pels germans de Can Janot. [Foto: Santi Plana.]

A principis del segle XX, la Vall d'en Bas i alguns pobles de la rodalia van patir el que en podríem anomenar «febre constructiva de campanars». Sant Bartomeu del Mallol, Santa Maria de Puigpardines, Sant Pere de les Preses i Santa Maria de Riudaura són algunes de les esglésies que aixecaren una nova torre. Semblava ben bé que els pobles garrotxins competien entre ells per tenir el campanar més alt i més modern.

Als Hostalets d'en Bas, però, la reforma del campanar es va fer esperar una mica més. Potser perquè l'església, dedicada a Santa Maria, no fou bastida fins a finals del segle XIX i, per tant, el campanar ja era nou de trinca. Seguint l'estil neoclàssic, l'edifici

es feu d'una sola nau amb transepte i cor. Originalment, el campanar era una espadanya de dos ulls i teulada a dues aigües que albergava dues campanes, tal com podem observar-les damunt la façana principal a les imatges de l'època.

Un campanar que, si el comparem amb el dels altres pobles de la Vall d'en Bas, era molt modest. Segurament, per això, a la dècada dels anys cinquanta es decidí reformar-lo i convertir-lo en la torre que actualment s'alça adossada al vèrtex nord de la nau. El nou cloquer es fabricà amb murs de pedra irregular de petites dimensions i carreus a les cantoneres i als marcs de les finestres. A la sala de campanes es feu una

finestra rematada amb un arc de mig punt a cada cara. I la coberta —una agulla piramidal de teula vidriada de color vermellós amb els careners verds—, s'alçà damunt una cornisa motllurada amb un pinacle de bola a cada angle. La punta de l'agulla es decorà amb una bola i una creu metàl·lica.

Els artífexs d'aquesta reforma foren Josep Llagostera Boada, Joan Llagostera Boada i Marcel·lí Cuatrecasas Boada, tres germans nascuts a Can Janot, una casa del carrer Teixeda a pocs metres de l'església. De la construcció del campanar no ha estat possible trobar els plànols ni cap fotografia de les obres. Únicament es conserva un diari personal on



L'antic campanar d'espadanya de Santa Maria dels Hostalets d'en Bas als anys quaranta, vist des del carrer Teixeda. [Foto: Fons Arxiu Can Janot].

Joan Llagostera Boada relata la història de la seva família i com, per atzars de la vida, va acabar essent el màxim responsable de la construcció del nou campanar de l'església de Santa Maria dels Hostalets.

La història de la família de Can Janot i la construcció del campanar

Joan Llagostera de Can Janot i l'Àngela Boada de l'Hostal es casaren i tingueren dos fills: en Joan Llagostera Boada i en Josep Llagostera Boada. El pare de família, en Joan Llagostera, morí i l'Àngela s'esposà de nou amb Jaume Cuatrecasas Tarrús, amb qui tingué dos fills: la Pilar Cuatrecasas Boada (que morí d'hidrocefàlia al poc temps d'ha-

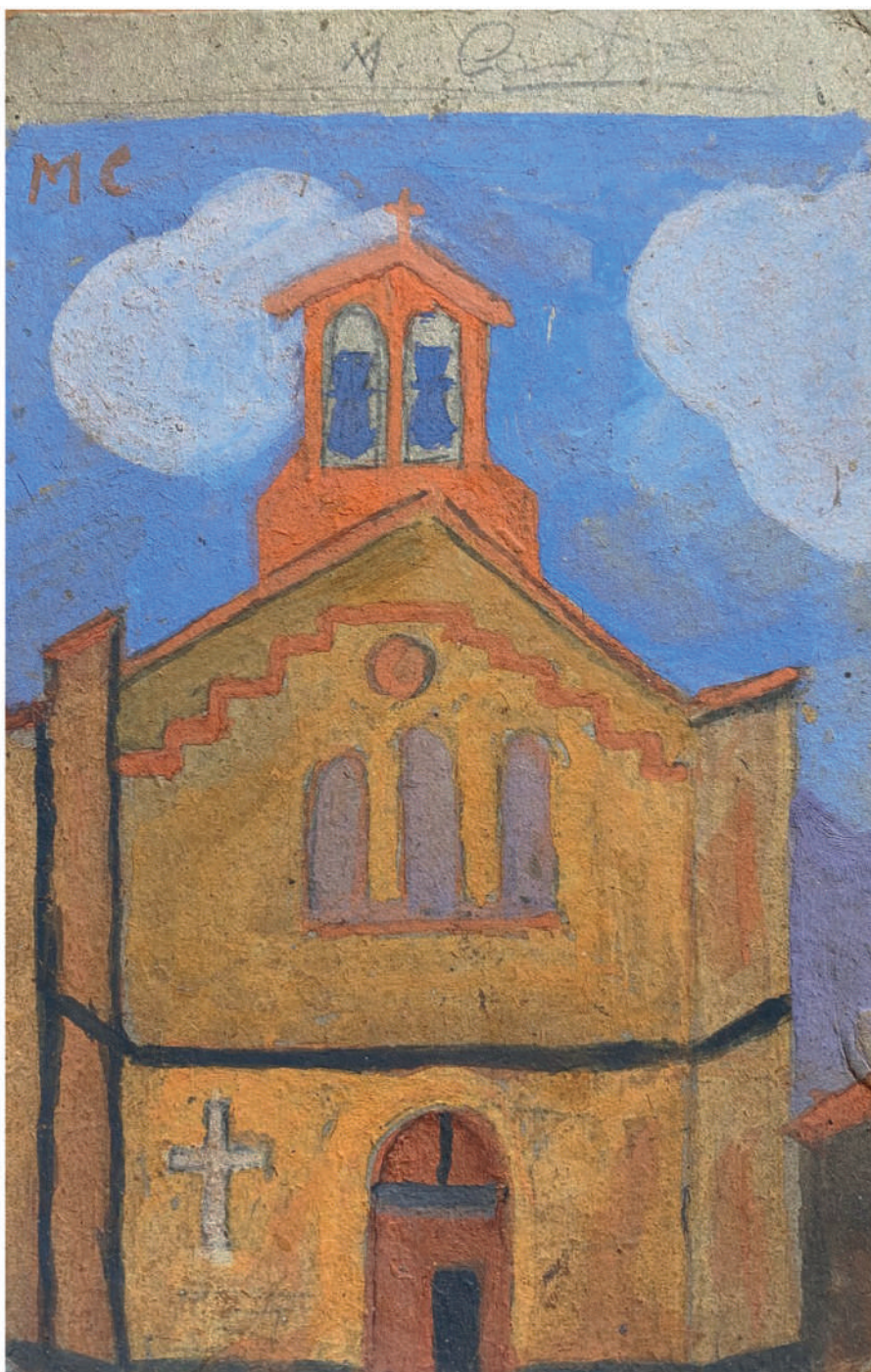
ver nascut) i en Marcel·lí Cuatrecasas Boada. Els tres germans creixeren junts als Hostalets i la família vivia a Can Janot i treballava la terra:

«Es pot dir que hem tingut molta sort d'haver nascut i viscut a una terra privilegiada com ha estat la nostra, en un poble molt petit que s'anomena els Hostalets, i a una casa molt ben situada al carrer de la Teixeda, Can Janot. Era com el de la majoria de cases del poble, ni millor ni pitjor, vestíem correntment com tothom, i els béns que teníem propis eren la casa que vivíem i un parell de peces de terra, que no arribaven a l'hectàrea de terreny, i una altra hectàrea que teníem en arrendament. Llavors, la majoria de famílies vivíem d'una forma molt precària, i com he

comentat en alguna ocasió, la nostra família gràcies al treball del pare i al no tenir que pagar arrendament de la vivenda i una part de la terra alleugerava una mica la situació.»

La família visqué tranquil·la fins a l'esclat de la Guerra Civil. L'últim any de guerra, el 1939, en Jaume Cuatrecasas va haver de fugir cap a França, ja que era membre del sindicat de pagesos dels Hostalets, un grup que es relacionava directament amb «els rojos». La família va intentar exiliar-se unida a França, però després d'un primer intent fallit en Jaume s'exilià sol.

«Una altra experiència molt important que vaig viure i recordar amb molta pena, va ser quan al final de la guerra, influenciats en gran part pels parents de Ca la Serafina, els pares varen deci-



Dibuix de l'església de Santa Maria dels Hostalets fet per Marcel·lí Cuatrecasas durant la seva etapa escolar. Va dibuixar el campanar d'espadanya tal com era en aquell moment, sense imaginar que, anys més tard, ell i els seus germans el renovarien de cap a cap. [Foto: Fons Arxiu Can Janot].

dir pasar la frontera i anar a l'exili a França amb ells [...] Recordo que vàrem sortir dels Hostalets a primera hora del matí amb el camió tan carregat com podíem, matalassos, vianda de tota mena, algun porc que havíem sacrificat abans de marxar i moltes altres coses... A Olot, el camió es va avariar, semblava que algú ens volgués fer reaccionar i tirar enrere i així va succeir. El mecà-

nic no va poder arreglar l'averia en tot i el dia i això va fer que els pares de totes dues bandes reaccionessin i, quan l'averia es va arreglar, enlloc de continuar cap a França vàrem retornar cap als Hostalets, que era allà on havíem d'estar.»

[Diari personal de Joan Llagostera.]

Durant l'exili, en Jaume Cuatrecasas va estar tancat als camps

de concentració d'Argelers de la Marenda i Sant Cebrià, al Rosselló. Els dos camps havien estat creats a correcció l'any 1939 per a rebre el gran allau d'exiliats, la majoria catalans, que buscaven refugi a França tot preveient la imminent victòria del bàndol feixista. Les condicions eren extremes, hi havia pocs barracons i s'hi van arribar a amuntegar fins a 100.000 refugiats que malvivien a la platja, entre el mar i un perímetre de reixes. Actualment ja no en queda rastre. França, en un intent de desvincular-se del que va ser un tracte inhumà cap als refugiats republicans, no els reconeix com a camps de concentració, sinó com a «camps d'internament». Testimonis com el d'en Jaume Cuatrecasas serveixen per a mantenir la memòria col·lectiva de tantes persones que van patir un exili terrible tancats en aquests camps de concentració.

L'Àngela, que s'havia quedat als Hostalets amb els seus fills, emmalaltí al cap de poc temps de càncer d'estómac. En Marcel·lí, que era el fill petit i encara no treballava, s'encarregà de cuidar-la. Ell explicava com anava amb bicicleta a Olot a buscar-li sèrum i que la Guardia Civil l'esperaven al camí, l'apallissaven i li robaven els diners que tenia per comprar-lo o li prenién els queviures que havia comprat a Olot. Un dia, quan tornà a casa, l'Àngela ja els havia deixat. Va ser poc abans que el seu marit Jaume retornés de l'exili. Així ho relatà Joan Llagostera a les seves memòries:

“El pitjor moment de la meua vida va estar, sense cap mena de dubte, la pèrdua de la mare, tan jove ella i tan joves els tres germans qui ho vàrem viure i, també, en uns moments tan difícilíssims [...] Suposo que ell ho va passar més malament que nosal-



Els tres germans de Can Janot. D'esquerra a dreta: Joan Llagostera Boada, Marcel·lí Cuatrecasas Boada i Josep Llagostera Boada. [Foto: Fons Arxiu Can Janot].

tres, ja que a l'estar sol, fora dels seus i en un país estranger i de la forma que va haver de marxar i del tracte que va rebre per part dels francesos. Com ens va contar quan el vam tenir de nou entre nosaltres, ell ens explicava que en els camps de concentració d'Argelers i el de Saint Cyprien hi va passar molt però que molt magre.»

[Diari personal de Joan Llagostera.]

Després de la Guerra Civil i de la pèrdua de la mare els germans continuen treballant la terra per guanyar-se la vida, com havien fet sempre. No va ser

finis a finals dels anys quaranta, quan deixaren el camp per dedicar-se a la construcció, quan en Joan començà a festejar amb la Maria Pairò. El seu germà, en Miquel Pairò, tenia una empresa de construcció i allà tots tres van aprendre l'ofici de mestre d'obra i van esdevenir especialistes a fer construccions de volta catalana i revoltons.

L'any 1953 la casa rectoral dels Hostalets els va encarregar la construcció del nou campanar. Malauradament, el 1954 en Miquel morí d'una embòlia i, com que en Joan treballava d'encarregat, va heretar l'empresa i l'en-

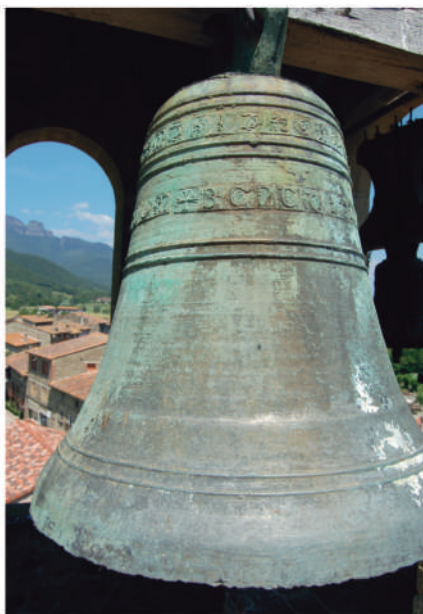
càrrec. Així fou com en Joan, en Josep i en Marcel·lí tiraren endavant el projecte i junts aixecaren el campanar. La construcció de la torre va ser un gran repte per a ells, que van haver d'aixecar-la sense el mestre que els havia ensenyat l'ofici.

«El 27 d'abril de 1954, el meu cunyat Miquel, o millor dit, el germà de la Maria, va patir una hemorràgia cerebral i en qüestió d'hores va deixar d'existir i ens va deixar a tots consternats i moralment desfets. Jo estava travessant una crisi nerviosa, que durava ja més de sis mesos, provocada per la construcció del campanar dels Hostalets. Jo treballava a l'empresa del meu cunyat, com a encarregat, per aquest motiu en Miquel em va deixar al meu càrrec tots els problemes que poguessin sorgir. Imagineu-vos el canvi que es va produir quan de cop i volta em vaig trobar al front de l'empresa, vaig tenir la sensació que el món em queia al damunt.»

[Diari personal de Joan Llagostera.]

Les campanes de Santa Maria dels Hostalets d'en Bas

Les primeres campanes de Santa Maria dels Hostalets de les quals tenim constància són de l'any 1909. Probablement, van ser les primeres que s'hi van col·locar si tenim en compte que l'edifici és de finals del segle XIX. Les dues campanes foren fabricades pels tallers Barberí, la reputada foneria de campanes olotina guanyadora de la Medalla d'Or a l'Exposició Universal de Barcelona de l'any 1888. Les dues campanes foren batejades el diumenge 2 de maig de 1909. La petita pesava 149 kg i fou apadrinada per Francesc



Campana petita dels Hostalets d'en Bas, fosa al segle XIV. [Foto: Xavier Pallàs.]



Detall de la campana petita dels Hostalets d'en Bas, on es pot llegir en caràcters gòtics part de la inscripció: «AVE MARIA GRACIA PLENA DOMI[N]VS TECVM BENEDI[C]TA TV IN MVLIERIBVS». [Foto: Xavier Pallàs.]

Buch i Josepa Pons de Buch, que li posaren per nom *Josepa*. La gran, anomenada *Rosa*, pesava 245 kg i fou apadrinada per Josep Serrat i Rosa Pons. Com podem comprovar, en ambdós casos se'ls posà el nom de la padrina que, si tenim en compte que tenien el mateix cognom, molt probablement eren germanes. Segons la premsa de l'època, la festa s'inicià al matí amb l'ofici cantat pel *Quarteto clàssich Olotí*, i a la tarda es feren les oracions del mes de Maria, s'escoltà el sermó de mossèn Gratacós i, finalment, es beneïren les campanes.¹

Malauradament, durant la Guerra Civil (1936-1939) desaparegueren les dues campanes dels Hostalets.¹ Com passà arreu del país, foren requisades per fer-ne material bèl·lic. Quan s'acabà el conflicte, l'alcalde de Sant Esteve d'en Bas anà a Olot a recuperar-les a l'edifici de Hospici, que és on hi havia el dipòsit dels béns requisats durant la guerra. S'emportà dues campanes, una per a Sant Esteve d'en Bas i l'altra

per als Hostalets, al·legant-ne la propietat.²

Curiosament, però, no s'endugué cap campana fabricada l'any 1909, sinó una de molt més antiga, fosa a l'època medieval. És la que podem veure penjada a la finestra sud-est del campanar i que sona cada quart d'hora. La campana mesura 54 cm diàmetre i té un pes aproximat de 91 kg. Està decorada amb una inscripció de caràcters gòtics que diu «AVE MARIA GRACIA PLENA DOMI[N]VS TECVM BENEDI[C]TA TV IN MVLIERIBVS». El text en llatí és un fragment de la pregària a la mare de Déu basada en el passatge de l'Anunciació, quan l'arcàngel Gabriel saluda Maria: «Déu vos salve, Maria, plena de gràcia; el Senyor és amb Vós, beneïda sou entre totes les dones». Les lletres gòtiques, juntament amb el perfil allargassat de la campana, ens permeten datar-la de mitjan segle XIV, una datació que es veu reforçada per la troballa d'una campana a l'església de Sant Sadurní de Medinyà feta pel mateix fonedor i que duu

inscrit l'any MCCCLVI (1356). Així doncs, és impossible que la campana fos propietat del poble tal com va al·legar l'alcalde, ja que els Hostalets no es començà a formar fins al segle XVIII. Segurament, quan l'alcalde de Sant Esteve d'en Bas arribà al dipòsit de campanes requisades no va saber identificar les campanes dels Hostalets i va agafar la primera que li semblà millor. S'ha de dir que no tingué mal ull, ja que s'emportà un veritable tresor. La campana, que és la més antiga de la Vall d'en Bas, és una peça excepcional amb un gran valor històric i artístic, no només per la seva antiguitat sinó també per l'acurat treball de foneria. Val a dir que també s'equivocà amb la campana per a l'església de Sant Esteve d'en Bas, ja que s'emportà la de l'església de Sant Ponç d'Aulina i, en canvi, va deixar a l'Hospici la d'en Bas, que actualment està penjada al campanar de l'Escola de Pia d'Olot.²

L'any 1940 es col·locà una segona campana al campanar dels Hostalets. És la que hi ha



Campana gran dels Hostalets d'en Bas, fosa l'any 1940 per la foneria Barberí d'Olot. [Foto: Xavier Pallàs.]



Detall de la campana gran dels Hostalets d'en Bas, on es pot llegir part del seu nom: «MARIA JOSEFA». [Foto: Xavier Pallàs.]

penjada a la finestra nord-est del campanar i que toca les hores. Mesura 72 cm de diàmetre i fa un pes aproximat de 218 kg. Com les de 1909, també fou fosa a can Barberí d'Olot. De fet, duu una gran marca de fàbrica que commemora el triomf de la foneria a l'Exposició Universal de 1888. S'hi pot llegir el text: «FUNDICION DE CAMPANAS DE ESTEBAN BARBERÍ EN OLOT MEDALLA DE ORO». La campana està decorada amb sanefes de roleus vegetals, cordons i garlandes, i una creu de perfil flor-delisat amb cintes. També duu la inscripció «MARIA JOSEFA», que correspon als seus noms, i «SIENDO PARROCO EL RDO. BAUDILIO GUILLAMET. HOSTALETS DE BAS AÑO 1940», que ens dóna informació del moment en què fou col·locada.

Actualment, als Hostalets

d'en Bas no hi ha cap campaner que toqui les campanes manualment, els tocs es fan automàticament amb uns martells que colpegen la campana i que estan accionats de forma electromagnètica des d'una centraleta. La programació diària consisteix en els tocs horaris: els quarts es toquen amb la campana petita i les hores amb la grossa. També, cada dia a migdia (12:00 h) sona el toc de l'Àngelus: 3 sèries de 3 batallades amb la campana grossa i 9 batallades amb la petita. A més, quan s'escau, es pot activar el toc de difunts, el de festa i el de missa. Tot i que els tocs automàtics han perdut la riquesa i sentiment dels tocs manuals interpretats per un campaner, encara avui als Hostalets podem escoltar el so més antic de la Vall d'en Bas que, curiosament, es produeix

des del campanar més modern del municipi.

1 *El Deber*, núm. 646, any XIII. Olot: 8 de maig de 1909, p. 304.w

2 ADG: *Cuestionario de los hechos ocurridos en las parroquias y arciprestazgos de la diócesis de Gerona con motivo del movimiento nacional de 18 de julio de 1936*, Hostalets d'en Bas, 16 d'octubre de 1939, p.15.

3 Museu de La Garrotxa, Olot: autorització per a retirar dues campanes per a Sant Esteve i els Hostalets d'en Bas, 23 de maig de 1939.

4 PALLÀS MARIANI, Xavier (2019): *Campanes i campanars de la Garrotxa*. Olot: Edicions El Bassegoda. p.383-385